

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) โดยได้กำหนดพื้นที่สำหรับการศึกษาคือโรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาที่เปิดทำการสอนมาอย่างต่อเนื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง ผลกระทบจากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และสังคม ในครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วนคือ

1. การศึกษาจากเอกสาร ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ สภาพและปัญหาต่างๆเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งแผนกบาลี นักรธรรม และแผนกสามัญศึกษา จากแหล่งข้อมูลคือ สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสงขลา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยทักษิณ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา หอสมุดกลางปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดสถาบันทักษิณคดีศึกษา หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่สำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง หอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง และหอสมุดจอห์นเอฟ.เคนเนดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. การศึกษาภาคสนาม ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาครอบคลุมทั้งจังหวัดสงขลาจากแหล่งข้อมูลคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่เปิดการสอน ได้เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม จากวัดที่เป็นสำนักศาสนศึกษาดังต่อไปนี้

- 2.1 สำนักศาสนศึกษาแผนกบาลี จำนวน 5 แห่ง
- 2.2 สำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม จำนวน 19 แห่ง
- 2.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวน 4 แห่ง
- 2.4 สนามสอบแผนกนักธรรมสนามหลวงจำนวน 6 แห่ง
- 2.5 สนามสอบบาลีสนามหลวงประจำจังหวัดสงขลา 1 แห่ง

แหล่งข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดผู้ให้ข้อมูลแบบมีเป้าหมาย (Purposive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ล่วงหน้าทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัดสงขลา รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัด เจ้าสำนักเรียนแผนกบาลี เจ้าสำนักเรียนแผนกนักธรรม ผู้บริหารโรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ ครูใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ครูใหญ่โรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ จำนวน 25 รูป โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ล่วงหน้า

2. กลุ่ม ครูอาจารย์ ได้คัดเลือกจากครูผู้สอนทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษาจากสำนักศาสนศึกษาต่าง ๆ จำนวน 10 รูป

3. กลุ่มผู้เรียน ได้กำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลดังนี้

3.1 ผู้เรียนแผนกนักธรรม ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เรียนนักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก จำนวน 19 รูป คือนักธรรมชั้นโท 10 รูป นักธรรมชั้นเอก 9 รูป

3.2 นักเรียนแผนกบาลี ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประโยค ป.ธ. 3 ถึงชั้นประโยค ป.ธ. 9 จำนวน 10 รูป คือ ชั้นป.ธ. 3 จำนวน 2 รูป ชั้นป.ธ. 4 จำนวน 2 รูป ชั้นป.ธ. 5 จำนวน 2 รูป ชั้นป.ธ. 6 ถึง ป.ธ. 9 ชั้นละ 1 รูป

3.3. นักเรียนแผนกสามัญศึกษา ผู้ให้ข้อมูลกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยม

ศึกษาปีที่ 3 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 รูปคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 รูป ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 รูป ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 รูป

3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน เป็นพระภิกษุจำนวน 3 รูปเป็นฆราวาสจำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกจากบุคคลที่เคยทำงานเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์

4. สำนักศาสนศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดหากกลุ่มตัวอย่างสำนักศาสนศึกษา แผนกบาลี และแผนกนักธรรมเฉพาะที่เปิดเรียนตามระเบียบที่กรมการศาสนากำหนดคือ เปิดสอนสัปดาห์ละ 5 วัน เว้นวันโกนและวันพระ โดยทำการสอนวันละไม่น้อยกว่า 2 ชั่วโมง ทำให้ได้แหล่งข้อมูลสำนักศาสนศึกษา ดังนี้

4.1 สำนักศาสนศึกษาแผนกบาลีจำนวน 5 แห่ง คือ สำนักศาสนศึกษา วัดหงส์ประดิษฐาราม วัดหาดใหญ่สิตาราม วัดใหม่ทุ่งคา วัดชัยมงคล และสำนักศาสนศึกษาวัดราษฎร์บำรุง

4.2 สำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม จำนวน 19 แห่ง ได้แก่สำนักศาสนศึกษาในเขตอำเภอเมืองคือ วัดโพธิ์ปฐมาวาส อำเภอหาดใหญ่ 4 แห่งคือ วัดมหัตตมังคลาราม วัดหงษ์ประดิษฐาราม วัดคลองเรียน วัดหาดใหญ่สิตาราม อำเภอสิงหนครคือ วัดสลักป่าเก่า อำเภอสทิงพระคือ วัดจะทิ้งพระ อำเภอระโนดคือ วัดราษฎร์บำรุง อำเภอกระแสสินธุ์ คือ วัดเอก อำเภอรัตภูมิคือ วัดใหม่ทุ่งคา อำเภอควนเนียงคือ วัดควนเนียงใน อำเภอบางกล่ำคือ วัดท่าเมรุ อำเภอนาหม่อม คือ วัดแม่เปี้ยะ อำเภอสะเดา คือ วัดหัวถนน อำเภอจะนะ คือ วัดกาญจนาวาส อำเภอนาทวี คือวัดในวัง อำเภอเทพา คือวัดลำไพล อำเภอสะบ้าย้อย คือวัดคูหา และอำเภอคลองหอยโข่งคือวัดปรางแก้ว

4.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 4 แห่ง คือ โรงเรียนแสงทองวิทยารธรรม วัดหัวป้อมโน โรงเรียนหลวงพ่อดำประสิทธิ์วิทยา วัดเอก โรงเรียนพุทธวิทยาวัดจะทิ้งพระ และโรงเรียนถาวรวิทยาลัย วัดถาวร

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ หรือข้อคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Schedule Guide) สร้างขึ้นโดยกำหนดกรอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา นำไปใช้สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) การสัมภาษณ์ได้ใช้การบันทึกเสียง และการจดบันทึก สำหรับการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทดสอบความเที่ยงตรงโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในเรื่องการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นผู้ตรวจสอบ เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่สามารถสื่อกับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างชัดเจน โดยจัดทำแบบสัมภาษณ์ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบคำถามได้แก่ อายุ/อายุพรรษา วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และอื่นๆ

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในจังหวัดสงขลา เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษา ด้านปัจจัยทางการศึกษา ได้แก่ บุคลากร หลักสูตร งบประมาณ กระบวนการจัดการศึกษา การวัดและการประเมินผล และผลผลิตทางการศึกษา

ตอนที่ 3 สอบถามปัญหาจากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในจังหวัดสงขลา เกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษา ด้านปัจจัยทางการศึกษา คือบุคลากร หลักสูตร งบประมาณ กระบวนการจัดการศึกษา การวัดและการประเมินผล และผลผลิตทางการศึกษา

ตอนที่ 4 สอบถามผลกระทบจากการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีต่อพระพุทธศาสนาและสังคม เกี่ยวกับผลกระทบจากการจัดการศึกษาที่มีต่อพระพุทธศาสนาในด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล และผลกระทบต่อสังคม ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านความสงบสุขของชุมชน ด้านให้การศึกษาแก่ชุมชน และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไข การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในจังหวัดสงขลา

สำหรับแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวจะนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แลบบันทึกลงเสียงการสัมภาษณ์
3. สมุดบันทึกการสัมภาษณ์และสมุดบันทึกการสังเกต
4. อุปกรณ์เครื่องเขียน

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางผู้วิจัยใช้วิธีดังนี้

1. ข้อมูลเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกบาลี นักธรรม และแผนกสามัญ เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดขอบเขตของการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลา

2. ข้อมูลภาคสนาม การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยทำหนังสือขอความร่วมมือ และหนังสือรับรองจากเจ้าคณะจังหวัดสงขลา เพื่อขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และดำเนินการตามลำดับดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสงขลาตามแบบสัมภาษณ์ หรือข้อคำถามประกอบการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตามประเด็นหลักที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ ในการสัมภาษณ์ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเป็นทางการจากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การบันทึกเสียง และจดบันทึก

2.2 การสังเกต เป็นการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกนักธรรม การนิเทศครูสอนพระปริยัติธรรม และนักเรียน และการประเมินผลการเรียนการสอน การตรวจสอบนักเรียนสนามหลวง และการตรวจข้อสอบ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมได้แก่การสังเกตสภาพทั่วไปของสำนักศาสนศึกษา พฤติกรรม ของผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน และปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา พฤติกรรมการเรียนการสอน

เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การบันทึกการสังเกต โดยได้เข้าไปสังเกตในสำนักศาสนศึกษาแผนกบาลีห้าแห่ง สำนักศาสนศึกษาแผนกนันทกรรม 19 แห่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ 4 แห่ง สนามสอบนันทกรรมสนามหลวงประจำอำเภอจำนวน 6 แห่ง และสนามสอบบาลีสนามหลวงประจำจังหวัดสงขลาเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้ในการศึกษา โดยใช้การบันทึกการสังเกต

2.3 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการบันทึกการสังเกตทั้งหมดเพื่อนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบข้อมูล นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากภาคสนาม จากแถบบันทึกเสียง นำมาถอดบันทึกข้อความเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเก็บเนื้อหาที่สำคัญ ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องข้อมูลจากสมุดบันทึกการสังเกตภาคสนาม หากมีความผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนทางผู้วิจัยได้ออกเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ และตรวจสอบความเป็นเอกภาพของข้อมูล

2. นำข้อมูลมาจำแนก จัดหมวดหมู่ของเนื้อหาตามขอบเขตการศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ประมวลข้อมูลแต่ละหมวดหมู่มาทำความเข้าใจ วิเคราะห์ตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปมาน ตามขอบเขตของเนื้อหาที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล และบันทึกเชิงอธิบายข้อมูลหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละกรณี บางกรณีจะใช้เวลาไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ บางกรณีใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ ในขณะที่บางกรณีใช้เวลามากกว่าหนึ่งสัปดาห์ แต่จะไม่เกินสองสัปดาห์ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนัยนี้ หากข้อมูลบางกรณีไม่สมบูรณ์หรือไม่ครบถ้วนตามที่ต้องการ ทางผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ และสังเกตซ้ำเป็นครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 จนได้ข้อมูลตามที่ต้องการ

สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยจัดทำรายงานผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Approach Analysis) มีรายละเอียดตามที่จะนำเสนอในตอนต่อไป